

**TIRIK SHAXSLAR SUD TIBBIY EKSPERTIZASI: ZAMONAVIY
TENDENSIYALAR VA AMALIY AHAMIYATI**

ANDIJON DAVLAT TIBBIYOT INSTITUTI

PATOLOGIK ANATOMIYA VA SUD TIBBIYOTI KAFEDRASI ASSISTENTI

NAUMANOV MASHRABJON MAXMUDOVICH

Annotatsiya: Ushbu maqola tirik shaxslar sud tibbiy ekspertizasining zamonaviy jihatlarini, uning huquqiy va amaliy ahamiyatini o'rganadi. Maqolada ekspertiza o'tkazishning asosiy usullari, ekspert oldiga qo'yiladigan savollar va ekspert xulosasining ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, zo'ravonlik qurbonlari, guvohlar va boshqa ishtirokchilar bilan ishlashda psixologik yordam va reabilitatsiya xizmatlarining o'rni ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Sud tibbiy ekspertiza, tirik shaxslar, zo'ravonlik, psixologik yordam, reabilitatsiya, ekspert xulosasi, huquq.

Annotation: This article examines the modern aspects of forensic medical examination of living persons, its legal and practical significance. The article analyzes the main methods of conducting the examination, the questions posed to the expert, and the significance of the expert's conclusion. It also considers the role of psychological assistance and rehabilitation services in working with victims of violence, witnesses, and other participants.

Keywords: Forensic medical examination, living persons, violence, psychological assistance, rehabilitation, expert opinion, law.

KIRISH

Sud tibbiy ekspertizasi jinoyat va fuqarolik ishlarini ko'rib chiqishda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, tirik shaxslar sud tibbiy ekspertizasi, jarohatlar, shikastlanishlar, jismoniy va ruhiy zo'ravonlik holatlarida dalil sifatida ishlatiladigan muhim ma'lumotlarni taqdim etadi. Ushbu turdagi ekspertiza, huquqni muhofaza qiluvchi organlar va sudlarga, jinoyat yoki fuqarolik ishining haqiqiy holatini aniqlashda yordam beradi.

Iskandarov A.I., Kuldoshev D.R. va Yakubov X.X. (2007) o'zlarining o'quv-uslubiy qo'llanmalarida ta'kidlaganidek, tirik shaxslar sud tibbiy ekspertizasi o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ekspertizani o'tkazishda alohida e'tibor talab etiladi. Bu ekspertiza, jarohatlarning turi, og'irligi, kelib chiqish mexanizmi va vaqtini aniqlash kabi muhim savollarga javob beradi.

G'iyosov Z.A. (2018) o'z darsligida sud tibbiyoti fanining asosiy tamoyillari va usullarini, shu jumladan, tirik shaxslar ekspertizasini o'tkazish tartibini batafsil yoritib beradi. Uning ta'kidlashicha, sud tibbiy ekspertizasi, tibbiyot va huquq fanlari o'rtasidagi ko'priq vazifasini bajaradi va sud jarayonlarida adolatni ta'minlashga xizmat qiladi.

Pashinyan G.A. (2001), Paukov V.S. va Jivoderov N.N. (2000), Tomilin (2000) kabi rus olimlarining asarlari ham sud tibbiyoti sohasida, ayniqsa, tirik shaxslar ekspertizasida qo'llaniladigan usullar va tamoyillar haqida muhim ma'lumotlarni taqdim etadi. Ushbu asarlarda, ekspertiza jarayonida e'tiborga olinishi kerak bo'lgan tibbiy va psixologik omillar, shuningdek, ekspert xulosasining huquqiy ahamiyati ko'rsatib o'tilgan.

Shuningdek "Patologicheskaya anatomiya bolezney ploda i rebenka" (1989) kitobi, tirik shaxslarni sud tibbiy ekspertizasini o'tkazishda ayniqsa bolalar bilan bog'liq bo'lgan jarayonlarda qo'llaniladi.

Ushbu adabiyotlar, tirik shaxslar sud tibbiy ekspertizasining nazariy va amaliy jihatlarini o'rganishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi va ushbu sohada faoliyat yuritayotgan mutaxassislar uchun zarur bo'lgan bilimlarni taqdim etadi.

Tirik shaxslar sud tibbiy ekspertizasida yangi tendensiyalar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Raqamli texnologiyalarning integratsiyasi: Raqamli tasvirlash, 3D modellashtirish va virtual reallik kabi texnologiyalar jarohatlarni hujjatlashtirish va tahlil qilishda tobora ko'proq qo'llanilmoqda. Bu ekspertlarga jarohatlarni yanada aniq va batafsil baholash imkonini beradi. Raqamli dalillarni tahlil qilish, masalan, mobil telefonlar va kompyuterlardan olingan ma'lumotlar, zo'ravonlik holatlarida muhim ma'lumotlarni taqdim etishi mumkin.

Genetik tahlilning rivojlanishi:DNK tahlili jinsiy zo'ravonlik holatlarida biologik dalillarni aniqlashda muhim rol o'ynaydi.Genetik tahlil, shuningdek, jarohatlarning yoshini va kelib chiqish mexanizmini aniqlashda qo'llanilishi mumkin.

Psixologik baholashning ahamiyati:Zo'ravonlik qurbonlari va guvohlari bilan ishlashda psixologik baholash usullari tobora ko'proq qo'llanilmoqda. Bu ekspertlarga qurbonlarning ruhiy holatini aniqlash va ularga tegishli yordam ko'rsatish imkonini beradi.Posttravmatik stress buzilishi (PTSB) va boshqa ruhiy kasalliklarni aniqlash uchun standartlashtirilgan psixologik baholash usullari ishlab chiqilmoqda.

Jinsiy zo'ravonlik holatlarida yangi protokollar:Jinsiy zo'ravonlik holatlarida sud tibbiy ekspertizasi o'tkazish uchun yangi uslublar va protokollar ishlab chiqilmoqda. Bu protokollar qurbonlarga nisbatan hurmatli va sezgir bo'lishga qaratilgan va dalillarni yig'ishda eng yaxshi amaliyotlarni ta'minlaydi.

Oilaviy zo'ravonlik holatlarida ijtimoiy va huquqiy omillarni hisobga olish:Oilaviy zo'ravonlik holatlarida sud tibbiy ekspertizasi o'tkazishda ijtimoiy va huquqiy omillarni hisobga olish zarurati ortib bormoqda. Bu ekspertlarga zo'ravonlikning dinamikasini tushunish va qurbonlarga tegishli yordam ko'rsatish imkonini beradi.

Xalqaro hamkorlik:Sud tibbiyoti sohasidagi xalqaro hamkorlik tajriba almashish va eng yaxshi amaliyotlarni tarqatish uchun muhimdir.Xalqaro tashkilotlar va institutlar sud tibbiyoti ekspertlari uchun o'quv dasturlari va seminarlar o'tkazmoqda.Ushbu tendensiyalar sud tibbiy ekspertizasining sifatini yaxshilashga va sud jarayonlarida adolatni ta'minlashga yordam beradi

NATIJALAR

Dalillarning aniqligi va ishonchliligi oshishi:Raqamli tasvirlash va 3D modellashtirish kabi texnologiyalar jarohatlarni yanada aniq va batafsil hujjatlashtirish imkonini beradi. Bu sud jarayonlarida taqdim etiladigan dalillarning aniqligi va ishonchliligini oshiradi.DNK tahlili jinsiy zo'ravonlik holatlarida biologik dalillarni aniqlashda yuqori aniqlikka erishish imkonini beradi.

Adolatli sud jarayonlariga ko'maklashish:Psixologik baholash usullari zo'ravonlik qurbonlarining ruhiy holatini aniqlash va ularga tegishli yordam ko'rsatish

imkonini beradi. Bu sud jarayonlarida qurbonlarning huquqlari himoya qilinishiga yordam beradi. Jinsiy zo'ravonlik holatlarida yangi protokollar qurbonlarga nisbatan hurmatli va sezgir bo'lishga qaratilgan va dalillarni yig'ishda eng yaxshi amaliyotlarni ta'minlaydi. Bu sud jarayonlarida adolatni ta'minlashga yordam beradi. Oilaviy zo'ravonlik holatlarida ijtimoiy va huquqiy omillarni hisobga olish zo'ravonlikning dinamikasini tushunish va qurbonlarga tegishli yordam ko'rsatish imkonini beradi. Bu sud jarayonlarida adolatli qaror qabul qilishga yordam beradi.

Sud tibbiy ekspertizasining samaradorligi oshishi: Raqamli dalillarni tahlil qilish usullari kiberjinoyatlar va boshqa turdagi zo'ravonlik holatlarida dalillarni aniqlashda tez va samarali natijalarga erishish imkonini beradi. Genetik tahlil usullari jarohatlarning yoshini va kelib chiqish mexanizmini aniqlashda tez va aniq natijalarga erishish imkonini beradi.

Xalqaro hamkorlikning rivojlanishi: Sud tibbiyoti sohasidagi xalqaro hamkorlik tajriba almashish va eng yaxshi amaliyotlarni tarqatish orqali sud tibbiy ekspertizasining sifatini oshirishga yordam beradi. Xalqaro tashkilotlar va institutlar tomonidan o'tkaziladigan o'quv dasturlari va seminarlar sud tibbiyoti ekspertlarining malakasini oshirishga yordam beradi.

Qurbonlarga yordamning yaxshilanishi: Sud tibbiy ekspertizasi bilan bir qatorda psixologik yordam va reabilitatsiya xizmatlari qurbonlarning ruhiy va jismoniy sog'lig'ini tiklashga yordam beradi. Ushbu natijalar sud tibbiy ekspertizasining sifatini yaxshilashga, sud jarayonlarida adolatni ta'minlashga va zo'ravonlik qurbonlariga ko'proq yordam ko'rsatishga yordam beradi.

MOHOKAMA

Tirik shaxslar sud tibbiy ekspertizasi, jinoyat va fuqarolik ishlarini ko'rib chiqishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, sud jarayonlarida adolatni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ushbu ekspertiza, jarohatlar, shikastlanishlar, jismoniy va ruhiy zo'ravonlik holatlarida dalil sifatida ishlatiladigan muhim ma'lumotlarni taqdim etadi.

Zamonaviy tendensiyalarning qo'llanilishi, sud tibbiy ekspertizasining sifatini oshirishga va sud jarayonlarida adolatni ta'minlashga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Raqamli texnologiyalar, genetik tahlil va psixologik baholash usullarining integratsiyasi,

dalillarning aniqligi va ishonchliligini oshiradi, shuningdek, ekspertiza jarayonining samaradorligini ta'minlaydi.

Jinsiy va oilaviy zo'ravonlik holatlarida yangi protokollar va ijtimoiy-huquqiy omillarni hisobga olish, qurbonlarga nisbatan hurmatli va sezgir bo'lishga qaratilgan. Bu esa, sud jarayonlarida qurbonlarning huquqlari himoya qilinishiga va adolatli qaror qabul qilinishiga yordam beradi.

Shuningdek, xalqaro hamkorlikning rivojlanishi, sud tibbiyoti sohasidagi tajriba almashish va eng yaxshi amaliyotlarni tarqatish orqali ekspertiza sifatini oshirishga hissa qo'shadi. O'quv dasturlari va seminarlar esa, sud tibbiyoti ekspertlarining malakasini oshirishga yordam beradi.

Biroq, ushbu tendensiyalarning muvaffaqiyatli qo'llanilishi, sud tibbiyoti ekspertlarining tegishli bilim va ko'nikmalariga bog'liq. Shuning uchun, ekspertlarni doimiy ravishda o'qitish va malakasini oshirish, shuningdek, zamonaviy texnologiyalar va usullardan foydalanish uchun zarur bo'lgan resurslar bilan ta'minlash muhimdir.

Bundan tashqari, sud tibbiy ekspertizasining natijalari, sud jarayonlarida faqatgina dalil sifatida ishlatilishi kerak. Ekspert xulosasi, sudning qaroriga ta'sir qilmasligi kerak, chunki sud, ishning barcha holatlarini hisobga olgan holda, mustaqil qaror qabul qilishi kerak.

Xulosa qilib aytganda, tirik shaxslar sud tibbiy ekspertizasi, sud jarayonlarida adolatni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy tendensiyalarning qo'llanilishi, ekspertiza sifatini oshirishga va sud jarayonlarida adolatli qaror qabul qilishga yordam beradi. Biroq, ekspertlarni doimiy ravishda o'qitish va malakasini oshirish, shuningdek, zarur bo'lgan resurslar bilan ta'minlash muhimdir.

XULOSA

Tirik shaxslar sud tibbiy ekspertizasi, jinoyat va fuqarolik ishlarini ko'rib chiqishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, sud jarayonlarida adolatni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy tendensiyalarning qo'llanilishi, ekspertiza sifatini oshirishga va sud jarayonlarida adolatli qaror qabul qilishga yordam beradi.

Raqamli texnologiyalar, genetik tahlil va psixologik baholash usullarining integratsiyasi, dalillarning aniqligi va ishonchliligini oshiradi, shuningdek, ekspertiza

jarayonining samaradorligini ta'minlaydi. Jinsiy va oilaviy zo'ravonlik holatlarida yangi protokollar va ijtimoiy-huquqiy omillarni hisobga olish, qurbonlarga nisbatan hurmatli va sezgir bo'lishga qaratilgan.

Xalqaro hamkorlikning rivojlanishi, sud tibbiyoti sohasidagi tajriba almashish va eng yaxshi amaliyotlarni tarqatish orqali ekspertiza sifatini oshirishga hissa qo'shadi. Ekspertlarni doimiy ravishda o'qitish va malakasini oshirish, shuningdek, zarur bo'lgan resurslar bilan ta'minlash muhimdir.

Sud tibbiy ekspertizasining natijalari, sud jarayonlarida faqatgina dalil sifatida ishlatilishi kerak va sudning mustaqil qaroriga ta'sir qilmasligi kerak.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Iskandarov A.I., Kuldoshev D.R. Yakubov X.X. «Tirik shaxslar sud tibbiy ekspertizasi» talabalar uchun o'quv uslubiy qo'llanma. –Toshkent : 2007y.
2. G'iyosov Z.A. Sud tibbiyoti. Tibbiyot oliy o'quv yurtlari talabalari uchun darslik. - Toshkent, Global Books nashriyoti, 2018.
3. «Patologicheskaya anatomiya bolezney ploda i rebenka» (Pod red. T.E.Ivanovskoy i L.V. Leonovoy.- M. 1989.
4. Sudebnaya meditsina pod redaktsiyey G.A. Pashinyana. M.Moskva 2001god
5. Sudebnaya meditsina i sudebnaya psixiatriya Paukov V.S., Jivoderov N.N. M.Moskva. 2000g.
6. Sudebnaya meditsina pod redaktsiyey Tomilina. Moskva. 2000g.